

ARTÀ

ARTÀ (Mall. 22, a-2)

El nom d'aquesta vila cabdal de l'Est de Mallorca sembla que hagi de ser pre-romà, relacionat amb *Artana*, prop de Castelló de la Plana; i amb els noms antics *Artani*, etc., amb què els relaciona *AlcM*. Només preocupa i intriga la forma *Iartan* (o *Y-*) amb què apareix sovint en el *Rep.* (si bé alternant-hi amb l'altra). Consta, doncs, que en tot cas ha de ser pre-romà.

Quedaríem tranquils amb una explicació de la *I*. Una se n'hi veu de raonable i és que sofrí l'ocasional influència passatgera d'algun mot aràbic amb *y-* o *ġ-* inicials. I realment un nom així tingué curs entre els moros de Mallorca, car una «Alcheria *Aben Jarda*» figura en el *Rep.* en el terme d'Inca (83, i *QUADRADO, Conq.*, 456). Es deu tractar del nom comú i nom de persona aràbic *ġārda* f., arrel onomàstica fecunda tant a Aràbia (Hess, 15) com a Algèria (*Gouv. Gen. Alg.*, 131, 132), i molt productiva i popular pertot en la llengua viva i en la hispànica (*RMa.*, 6b, 79, etc.), en particular *ġar-dā'*, fem. de '*āġrad* 'nu, ras, llís, enter' (Belot, 76, 77), etc.

ARTRUTX, *Cap d'* (Ciutadella, Men. 5, i-4)

També és el nom d'una talaia (5, h-11).

Clarament mossàrab, però d'etimologia incerta. Si és d'origen romànic es veuen dues possibilitats:

1.ª Llatí *ALTUS*: el nom es referiria a la posició de la talaia, perquè la costa del Cap és més aviat baixa.

2.ª Llatí *HORTOS*: n'hi ha alguns prop del Cap i prop de la Talaia: Hort d'en Vivó, Hort d'en Vasques, Hortet de so n'Olivar, ses Gelades, i també podríem considerar hort es Prat, situat precisament devora es Banyul, nom mossàrab que inclou la idea de terreny humit.

Passat que fos d'origen pre-romà.

L'antiga forma documentada és *Artuch*; la segona *r* és deguda a repercussió. El canvi de *l* en *r* s'explicaria pel conegut fenomen propi dels arabismes;⁶⁷ i el canvi de la primera *o* en *a* seria dissimilació.

Mascaró estudia els seus antecedents documentals⁶⁸ i diu:

«Documentat en les formes *Artux* i *Dartut* l'any 1288.⁶⁹ El 1290 surt

67. Joan COROMINES, *Entre dos llenguatges*, vol. III, p. 167.

68. J. MASCARÓ PASSARIUS, *Corpus de toponímia de Menorca. Distribució geogràfica dels topònims pre-romans, llatins, germànics, mossàrabs i catalans*. Premi Jaume I de l'Institut d'Estudis Catalans, 1983 (inèdit).

69. Elena LOURIE, *La colonización cristiana...*, p. 173, on la cita com a *parrochia*.